

SLOBODNA DALMACIJA – 1.LIPNJA 1991.

FORUM ZA ETNIČKE ODNOSI JAVNI LOBI ZA DEMOKRATSKO RAZRJEŠENJE
MEĐUNACIONALNIH KONFLIKATA

»DEMOKRATSKI« PUT U GRAĐANSKI RAT

Stare trube, zastave i lente natkriljuju sve simbole i glasove aktualne svakodnevice, a teret nacionalnog zanosa i brige tako je velik da se čovek ne može uspraviti, a građanin se ne može uspostaviti kao političko biće. Uostalom, demos i jest najveća opasnost po nacionalistički totalitarizam, pa će Očevi nacija sve i učiniti da se to čudo od Građanina, Demosa, Demokracije i Slobode nikada ne dogodi

Forum za etničke odnose je interesno okupljanje ljudi koji su se, dosad, bavili problemima demokracije i međuetničkih odnosa i koji nameravaju da se tim pitanjima bave — i danas. U vremenu sve oštrijih etničkih sukoba koji se, zbog nepostojanja demokratskih procedura i institucija za njihovo razrešenje, pretvaraju u snažne šovinističke pokrete!

Razlog za ovo »forumsko« okupljanje je i nastojanje da se u sveopćoj klimi trijumfa emocija i iracionalnosti, uz nužno prateći antiintelektualizam, učini sve da se očuva dostojanstvo racionalne, a prije svega znanstvene argumentacije kao i dostojanstvo intelektualnog poziva. Dr. **Dušan Janjić** s Instituta društvenih nauka iz Beograda, koordinator Foruma za etničke odnose, ovako »definira« pokret: »Nasuprot sluganjskog odnosa spram trenutnih, i ma kojih, vlasti nastojaćemo da razvijemo, dijalog i toleranciju. Mi nismo nikakav antipokret, mada se svojim opredjeljenjima i praktičnim aktivnostima nalazimo s druge strane, nasuprot svakog totalitarizma, i komunističkog i šovinističkog. Utoliko smo i deo nastajućeg civilnog društva«.

Forum, dakle, nastoji djelovati i kao svojevrsni javni lobi za miroljubivo i demokratsko razrješavanje etničkih konflikata i za uspostavljanje demokratskih odnosa i institucija u ovom po svemu pluralnom društvu. Tako je, na primjer, Forum nedavno organizirao i prve razgovore s istaknutim intelektualcima s Kosova i iz tzv. Albanske alternative. Uskoro će slične razgovore početi i na temu najnovijih, srpsko-hrvatskih sukoba, odnosno oko toga kako, kojim sredstvima ove sukobe razrješavati. Razgovori se pažljivo pripremaju i održat će se u Zagrebu, vjerojatno pod pokroviteljstvom jednog izvanstranačkog lista.

Forum je kao »javni lobi« pokrenuo i inicijativu za osnivanje Savjeta za manjine, a poduzeo je i početne korake u međunarodnoj suradnji u kojoj su prvi ciljevi: osnivanje centra za rješavanje etničkih sukoba kao i uspostavljanje svestrane komunikacije ljudi i etničkih grupa Srednjo-Istočne Evrope. Tako će se u drugoj polovini listopada u Subotici, organizirati Dani slobodnih komunikacija koji bi se zatim kao stalni susreti održavali u različitim zemljama Srednjo-Istočne Evrope.

Ironija »demokratizacije«

No, cjelokupnu aktivnost i eventualni utjecaj na našem »trusnom području« Forum gradi isključivo na osobnom autoritetu članova koji su iz svih republika i pokrajina, raznih nacija i nacionalnosti, konfesija, brojnih ideologija, a mnogi su i članovi različitih Stranaka. Međutim, u Forumu se djeluje ne prema stranačkom, već prema interesu znanja i demokratskog razrješenja problema.

»Sopstvenu sudbinu nismo vezali za ovakvo ili onakvo, federativno ili konfederativno državno ustrojstvo Jugoslavije, pa i ne za njeno održavanje po svaku cenu, već za sudbinu slobodnih i demokratskih integracija. Dakle, da li ćemo uspeti, zavisi i od nas samih, ali i od pitanja sudbine demokratije na ovim, inače demokratiji ne baš naklonjenim prostorima« kaže dr. Dušan Janjić. Naš sagovornik je pisac više zapaženih knjiga i radova iz područja odnosa nacije i države. Nabrojimo neke: »Otvoreno pitanje nacije«, »Rečnik nacionaliste«, »Reforma ili šovinizam« i »Nacija, šta je to?« koja će možda izaći ove godine u Zagrebu. Stoga, s pravom, tražimo »dijagnozu« bolesnika na Balkanu. Evo što doktor Janjić kaže:

— Ako se rezimira sadašnje stanje u Jugoslaviji, možda se može reći i to da je tužna ironija da je »demokratizacija« dovela ovu zajednicu na sam rub sveopšteg građanskog rata. Zapravo, mi već uveliko živimo u stanju svojevrsnog »puzećeg građanskog rata«. Kada će taj rat postati sveopšti, to kao da je sve manje pod kontrolom čak i onih koji izgledaju kao svemoćne Vođe, a pogotovo je pitanje da li to mogu »institucije legalnog sistema". Naravno, dobili smo i neke neosporne razvojne i demokratske učinke: započeta je radikalna ekonomska reforma nastali su mnogi novi politički subjekti; srušena je partijska država i ideološki monopol prethodne vlasti; iskazuju se, javno i sve slobodnije, mnogi interesi. I nacionalni! Nije problem kada se ispoljavaju i nacionalizam, šovinizam pa i rasizam. Problem je kada oni postaju glavne matice politike i svakodnevnog života. Rječju, ne može se demokratija optuživati za sadašnju provalu nacionalizma i etničkih sukoba. Reč je o spletu nasleđenih i novostvorenih okolnosti. Ali, sigurno je da je jedini lek za ovo bolesno stanje još radikalnija reforma; demokratija kao osnovno pravilo političkog ponašanja; otvorenost svih kanala komuniciranja i, naravno, evropeizacija, to jest primena evropskih merila i postupaka pri razrešavanju konflikata kao i aktiviranje svih onih evropskih vrednosti sadržanih u nacionalnim i drugim vrednostima ljudi na ovom prostoru.

Nacionalistički kolektivizam

Samo izlaskom iz sadašnje predominacije predpolitičkog principa etnosa i takozvane nacionalne homogenizacije moguće je da se unaprede stvari slobode i demokracije i da se osete sve prednosti političkog i inog pluralizma. Tako će se i skratiti period kao i smanjiti cena tranzicije iz diktature u demokratiju. Pa čak i ako ona, kao što se sada vidi, mora biti jednim delom i prolazak kroz nacionalistički totalitarizam. Na nama je da taj prolazak skratimo, da umanjimo njegove pogubne efekte i da, kroz nacionalizam aktiviranu snagu, energiju usmerimo ka stvaranju novih vrednosti. U tom kontekstu je izuzetno važan i odnos vlasti i opozicije.

Problem je s opozicijom, kako u Srbiji, tako i u Hrvatskoj, pa i širom Jugoslavije, po dr. Dušanu Janjiću, u tome što nju sačinjavaju mnoge stranke koje se, po krajnjim nacionalnim ciljevima, ne razlikuju od vlasti. Naime, od oko 200 stranaka koje postoje u Jugoslaviji golemu većina je organizirana oko nacionalnog etničkog principa. Nema nijedne etničke zajednice koja nema barem jednu »svoju« stranku. A naravno najveće — srpske i hrvatske — nacije i po nekoliko »svojih« stranaka. Politički život okreće se oko nacionalnog pitanja, koje se pak fetišizira, uopćava i, najčešće, reducira na državno pitanje. Dakle, umjesto komunističkog, sada djeluje nacionalistički kolektivizam.

»Ljudi opet nekome pripadaju, što omogućuje da se njima uspješnije vlada kao i da se odlaze rešavanje tako prozaičnih pitanja kao što je privredno rasulo, širenje socijalne bede, sveopšta provincijalizacija i zaostajanje za modernim svetom. Stare trube, zastave i lente natkriljuju sve simbole i glasove svakodnevice. Teret nacionalnog zanosa i briga je tako velik da se čovek ne može uspraviti a građanin se ne može konstituisati kao političko biće. Uostalom, demos i jeste najveća opasnost po nacionalistički totalitarizam i po njegov san 'jedna nacija — jedna država'. Zato će Vladari nacija i sve učiniti da se to čudo od Građanina, Demosa, Demokratije i Slobode nikada ne dogodi«, tvrdi dr. Janjić.

Državni nacionalizam

Doista. brojni pokazatelji pa i politički subjekti (stranke, udruženja itd.), ali i činitelji civilnog društva, govore da je u pitanju jalov posao. Građanin je tu! A politika će se morati pozabaviti životom, pa makar i pred pritiskom socijalnog bunta.

Dr. Janjić smatra da o tome, kao i o svojevrsnom zamoru od državnog nacionalizma, svjedoči i Srbija danas. Jedno je sigurno, vlast ima opoziciju. Da li će vlast izdržati koji mjesec više, to umnogome ovisi i od toga da li će opozicija moći izaći iz začaranog kruga nacionalnih »sloga« i »prioriteta«.

To se vidi i na stranačkoj lepezi, nacionalističkih opredjeljenja. Najnovija istraživanja Instituta društvenih nauka iz Beograda pokazuju da se većina stranaka u Srbiji razmjestila od državnog nacionalizma (na primjer SPS), preko liberalno-demokratskog »modernizirajućeg« nacionalizma (Demokratska stranka), romantičarskog nacionalizma koji, naravno, na Balkanu sanja i o »velikim državama« (takve su SPO, Srpska liberalna stranka i druge), pa do ekstremno šovinističkih stranaka (kao što su Srpska radikalna stranka ili SNO) koje se ne libe ni od zagovaranja genocida. Ove stranke, naravno, na skali nacionalnih vrijednosti ne mogu smijeniti sadašnju vlast, jer je ona postigla, do sada nezabilježenu, apsolutnu fleksibilnost — spremnost da prihvati i najradikalnija »rješenja«.

Na temelju tog istraživanja dr. Janjić duhovito zaključuje da se u Srbiji uvijek iznova ruše planovi o stvaranju sveopćeg saveza, sloge. Počevši od ideje »antibirokratske revolucije« da bi svi trebali slijediti Vođu, pa preko propale ideje Srpskog nacionalnog Saveta, sve do najnovijeg

pokušaja da se disciplinira i posrbi opozicija. To govori da su u Srbiji, i danas, snažni potencijali demokracije. Zato treba očekivati da će kretanja u opoziciji, kao i kod glasačkog tijela, ići sve više k racionalnosti i udruživanju na pragmatičnim, a inače važnim pitanjima promjene prirode sadašnje vlasti i ukupne klime u političkom životu. Samo potvrđivanje, na primjer, srpskog nacionalnog interesa kao demokratskog ili Srbije kao demokratske zajednice može dovesti do smjene sadašnjih političkih elita.

O »KOSOVSKOM ČVORU« **Život kao sukob**

Forum za etničke odnose nedavno je organizirao i razgovore s istaknutim intelektualcima s Kosova. O »kosovskom čvoru« dr. Dušan Janjić kaže:

— Nerešavanje kosovskog problema jedan je od izvora obnove i održavanja sadašnje vlasti u Srbiji. Ona je sve učinila da se kosovski čvor zapetlja i čvrsto sveže kako bi mogla, na strahu od teritorijalne i ine ugroženosti Srba, da gradi čitavi mehanizam manipulacije i političke represije koja pribjegava i golom nasilju, a sve u skladu sa »principijelnom neprincipijelnošću«, odnosno sa jednim jedinim interesom: vladati i samo vladati!

Osnovna karakteristika stanja međuetničkih odnosa na Kosovu sada je potpuni prekid komunikacija i življenje u znaku sukoba. Sve to govori da se ponavlja stari obrazac dominacije. Kao što su sedamdesetih godina Albanci nastojali da »preokrenu stanje« i da nametnu svoju dominaciju, sada Srbi, odnosno njihovi vladari, nastoje da vrata »stara dobra vremena« svoje dominacije. Zatvoreni u krugu dominacije najuticajniji politički faktori obe zajednice pribegli su sopstvenoj državnosti. I tako se nužno došlo u sukob.

Nesloboda na Kosovu služi za neslobodu — kosovizaciju — širom Srbije i Jugoslavije. Kao što nije moguće da se ostvari snažna i jedinstvena Srbija koja bi isključila iz sopstvenog političkog života oko 37 posto svojih građana (pripadnika drugih nacionalnosti), tako nije moguće i da se, bez velikog krvoprolića i ugrožavanja međunarodnog poretka, napravi »Velika Albanija« sa njoj priključenom »Republikom Kosovo«. I zato se rešenja moraju tražiti u uspostavljanju dijaloga, međusobnog poverenja, razvoja Kosova, određivanja granica njegovog nespornog prava na samoadministriranje i autonomiju, poštovanje ljudskih prava i kolektivnih prava manjina itd.

Svi su naši Nacionalni Oci, Vođe, Državotvorci ko jaje jajetu. Čim se stekne utisak da je jednom od njih prošao rok, već se javlja drugi koji ga oživljava. Jugoslovenski spojeni sudovi pune se međusobnom podrškom sukobljenih i ostrašćenih. No, posve je poznato da život ne svodi račune o uspešnosti na osnovu ideološke i druge samoreklame, već na osnovu stvarnih dostignuća. A vrlo brzo će se morati preći na racionalni dogovor i razgraničenje. Ne u smislu postavljanja novih granica i podela, već podele posla i nadležnosti zarad bržeg, efikasnijeg, produktivnijeg i ugodnijeg življenja. To će se morati uraditi čak i posle građanskog rata.